

УРОК № 6

Тема: Населення Європи: демографічні процеси, природний та механічний рух. Демографічна політика. Структура населення регіону. Українська діаспора у країнах Європи. Урбанізація, субурбанізація, рурбанізація, джентрифікація. Світові міста в Європі, міські агломерації, мегаполіси

ЗАВДАННЯ: Опрацюйте опорно-інформаційні схеми до теми.

ОСНОВНІ ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В ЄВРОПІ

Природний рух населення

«Демографічна зима»:

I (звужений) тип відтворення населення

- $10,3\text{‰ Н.} - 10,3\text{‰ С.} = 0\text{‰ П.П.}$ (2016 р.)
- у 21 країні – депопуляція (від’ємний природний приріст населення, що веде до систематичного зменшення абсолютної чисельності населення):
 Болгарія (–5,7‰), Сербія (–4,6‰),
 Литва (–4,5‰), Латвія (–4,5‰), Україна (–3,9‰), Німеччина (–3,1‰), Італія (–1,6‰),
 Молдова (–0,8‰)...
- на 1 жінку в Європі – 1,3–1,5 дитини (для відтворення майбутніх поколінь потрібно 2,1 дитини)
- частка Європи в світовій кількості населення за останні 65 років: 15,5% → 9,9%

Механічний рух населення

Іммігранти $\approx 10\%$ від загальної кількості населення Європи (світ – 3%):

- Західна та Північна Європа – частка іммігрантів 12–20%; імміграція випереджує природний приріст населення; лідери за кількістю іммігрантів Німеччина, Франція та Велика Британія.
- Південна та Східної Європа – від’ємне сальдо міграцій; частка іммігрантів 2–7%;
- Мотиви міграцій:
 - економічні (пошук роботи) – 40% мігрантів;
 - політичні (з осередків війн);
 - возз’єднання з родиною.
- в Європі ≈ 5 мільйонів нелегальних мігрантів.

Основні причини демографічної кризи

- природні демографічні процеси: зменшення народжуваності, зростання середньої тривалості життя, «старіння» населення (зростання частки людей літнього віку: 17% старші за 65 років);
- соціально-економічні чинники: зайнятість жінки, пізній вступ людей у шлюб (24–30 років), часті розлучення подружжя, зростання «ціни дитини», підвищенням рівня культури суспільства, урбанізація, нещасні випадки, економічні та політичні потрясіння ...
- екологічні чинники: зростання спадкових хвороб, зростання рівня дитячої смертності.

Наслідки імміграції до Європи

Позитивні

- джерело дешевої робочої сили;
- забезпечення робочою силою 3-D робіт (брудних; небезпечних; таких, що ведуть до деградації);
- сприяння зростанню народжуваності.

Негативні

- фінансове навантаження (кошти на облаштування іммігрантів);
- додаткове соціальне навантаження;
- зміна національного складу населення країн;
- тероризм з боку радикально налаштованих іммігрантів–мусульман

Демографічна політика

- тривалі відпустки у зв’язку з вагітністю та пологами;
- одноразові позички, матеріальна допомога на новонароджених;
- щомісячні допомоги на дітей;
- заборонено звільняти жінок з роботи в період декретної відпустки;
- вітається збільшення імміграції молодого населення...

Міграційна політика

- цілеспрямована діяльність держави, пов’язана з регулюванням та контролюванням міграційних процесів;
- напрями діяльності: зменшення масштабів зовнішньої міграції, стимулювання повернення емігрантів на батьківщину, контроль за перетином державного кордону, допомога біженцям та депортованим особам, прогнозування міграційних потоків...

А. Структура населення Європи

СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ ЄВРОПИ

Статеві-вікова структура

- Регресивний тип вікової структури населення:

Літні люди 18%–24% ↗

Працездатне населення 55–60% ↘

Діти 17–21% ↘

- Статеві структура населення Європи:

♀ 52% > ♂ 48%

Національна структура

- майже 90 націй (без урахування азіатської частини Росії), 33 з них є титульними державотворчими націями;
- ≈14% населення регіону – етнічні та національні меншини;
- однаціональні країни – більшість;
- багаторазонаціональні країни: Велика Британія, Іспанія, Швейцарія, Молдова, Україна, Росія;
- двонаціональна країна – Бельгія.
- українська діаспора – 21 країна Європи: Росія (1,9 млн), Молдова (442 тис.), Білорусь (159 тис.)...

Мовна структура

Мовні сім'ї:

- Індоєвропейська (95% населення):
 - германська гілка (німецька, англійська, шведська, норвезька...);
 - романська гілка (італійська, іспанська, португальська, французька...);
 - балто-слов'янська гілка (українська, польська, болгарська, російська)...
- Уральська
 - фінно-угорська гілка (угорська, фінська, естонська, мови народів Приуралля в Росії).
- Семіто-хамітська (мальтійська).
- Алтайська
 - тюркська гілка (татарська, гагаузька...)

Релігійна структура

Світові релігії:

- Християнство:
 - католицизм (Південна та Західна Європа);
 - протестантизм (Північна Європа);
 - православ'я (Східна Європа).
- Мусульманство (іслам):
Албанія, Боснія і Герцеговина, народи Приуралля в Росії

Б. Система розселення в Європі

РОЗСЕЛЕННЯ в ЄВРОПІ

Густота населення

- Європа – один з трьох ареалів світу з максимальною густотою населення;
- Середній показник – 65 осіб/км²;
- Максимальний показник – 1000–7000 осіб/км² (Ліверпуль – Гамбург – Базель – Париж);
- Держави з найвищою густотою населення в світі: Монако (18 679 осіб/км²), Ватикан (1914 осіб/км²) та Мальта (1432 осіб/км²);
- Найменший показник – ≈3,0 особи/км² (Ісландія).

Урбанізація

- Рівень урбанізованості – 73%;
- Найбільший рівень: Монако – 100%, Бельгія – 98%, Мальта – 95%;
- Середній рівень (20–50%): Молдова (45%), Боснія і Герцеговина (40%);
- Низький рівень (<20%): Ліхтенштейн – 14%.
- 36 міст-мільйонерів (без азіатської частини Росії);
- Міста-мультимільйонери: Москва (12,4 млн осіб), Лондон (8,7 млн осіб), Санкт-Петербург (5,3 млн осіб);
- світові міста в Європі (48 з 153): Лондон, Париж, Амстердам, Брюссель, Франкфурт-на-Майні, Цюрих, Женева, Відень, Мілан...;
- ≈400 міських агломерацій: Лондонська (13,9 млн осіб), Московська (12,7 млн осіб), Паризька (11,3 млн осіб), Рейн-Рур (11 млн осіб), Верхньосілезька (4 млн осіб)...
- мегаполіси Англійський та Прирейнський (по 30–35 млн осіб).

Особливості урбанізаційних процесів в Європі – 4 стадії

- До середини ХХ ст. – власне **урбанізація**: концентрації населення у містах, особливо великих;
↓
- З 50–60-х років ХХ ст. – **субурбанізація**: процес відтоку міського населення у передмістя;
↓
- З 70-х рр. ХХ ст. – **рурбанізація**: поширення міських форм і умов життя на сільську місцевість;
↓
- З кінця ХХ ст. – **джентрифікація**: реконструкція і оновлення раніше непривабливих частин міста та переїзд до них заможних верств населення.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Які особливості статево-вікової структури населення Європейських країн?
2. Розкажіть про національну, мовну та релігійну структуру населення європейського регіону.
3. Розкажіть, як сформувалася українська діаспора в країнах Європи.
4. Яких послідовних стадій зазнав процес урбанізації в Європі?
5. Поясніть поняття «субурбанізація», «рурбанізація», «джентрифікація».
6. Як ви розумієте поняття «світове місто»? Наведіть приклади світових міст у різних субрегіонах Європи.
7. Поясніть на конкретних прикладах, чи відбуваються явища «субурбанізації» та «джентрифікації» в Україні.